

Llevant

Quinzenari portaveu de l'Associació "Minerva,"-Defensor dels interessos morals i materials d'Artá i sa Comarca

Redacció i Administració Quatre Cantons, 3 * ARTÁ	Dels treballs publicats ne son responsables els autors NO'S TORNEN ELS ORIGINALS	PREUS ESPANYA { Trimestre. . . 0'50 Ptas. Any. . . . . 2'00 » ESTRANGER . . . . . Doble.	Se paga a la bastreta
Any I	Artá (Mallorca) 1 de Setembre de 1917	Núm. 18	

Artá

Impresions y somnis

Puja el viatger fatigosament la darrera empitrada del Coll d'Artá, i en esser a dalt se li revela una conrotadora visió no sospitada: una vall riallera coronada d'oliveres i d'alegres montanyes que juguen amb l'oreig de la mar; en mitg del agradós verger guaita el blanc Santuari de Sant Salvador com una nota de pau i de puresa; avançant un poc mes veu la Vila airosament assegurada en el peu del Santuari, estatua jaent dins el més galan jardí de l'Illa.

No hi ha res semblant a Mallorca. No es el grandios asceteri de Miramar, ni les extenses planes colrades que enrevolten Randa, ni la imponent conca de Soller, ni les gegantines i blaves timbes de les costes de Pollensa.

De la gentilesa de tal figura espera un esperit ple de salut i de vida, despert a la bellesa i an el progrés, que camina venturosament amb el ritme de la naturalesa i de la gracia. Mes per desgracia no es així. Artá, la beu inclinada, fanera, sencilla i reposada, girada an el cel i a les coses grans, va esser un dia infectada per un baf pestilent i desolador.

Les cares escuálides, els membres resecs i esclaus de la terra, l'esguart trist, insá, escéptic, acusen dislocació, malestar, que no se viu be ni a ple, que les fonts de la vida estan enverinades. Artificis de passatemp social i restes de utopies teosófiques i comunistes han vengut a torbar la fe i les sánes tradicions i a substituir lilegítimes satisfaccions i alegries. La familia pert l'unció sagrada del fogar cristiá. L'Esglesia, casa pairal de restauració i de pau, se buida, s'esveeix l'honestia i perfumada musa de les festes i costums populars que acollada amb la musa camperola endolcien la cansada i igualenca vida de la feina.

La Verge de Sant Salvador plora la desfiguració de la seva filla.

Però devall la cendra está el caliu; i un enérgic desenvolament mos fa sofinnar la transfiguració del nostre poble:

Generacions fortes, sanament i adequadament alimentades, conren la terra, badat el seu esperit a la suggestiva i edificadora visió de la naturalesa que les enrevolta; treballen no amb procediments rutinaris sino amb coneixament i instrucció estimant la terra com a font de vida i de bellesa, curant de treurene abundosa i selecta producció i al mateix temps garrits vergers que sien vasa ornamental de la població.

Agrupacions de menestrals intel·ligents i discretament progresistes, dirigits per amplex coneixements dels seus arts i per mestres vertaderament artistes, proveeixen a les necessitats i utilitats de la vida i embelleixen les cases i els utensilis, ajustant amb sentit plástic la obra d'art a la obra de la naturalesa per ferne un conjunt armónic.

La població presenta un aspecte meravellós. Els edificis brillen en diversitat de línees i coloracions engastats dins els verts dels horts i jardins. Pardamunt s'aixequen les esglesies presidint les vivendes, rics palaus aon s'hi son reunits el més escullits llenyams i pedres del poble, del qual en son espléndida concreció i objecte d'universal homenatge. Els carrers son empedrats i nets, abunda l'aigua i la llum.

Les classes altes colaboren en l'obra de cultura amb el tribut generós de les riqueses materials i espirituals, oferint llum, direccions, iniciatives, i l'exemple de la aplicació diligènt.

Els nins tots van a escola fins molt tart, en surten amb gran amor a l'estudi i a l'ulterior formació, son observadors, aguts, obedients; juguen i els seus jocs tenen la festiva innocencia de l'aucellada i desenrollan ritmicament l'organisme; estimen els animals i les plan-

tes i respecten la bellesa i netedat dels edificis y carrers.

Els vells gósen de les obres dels seus fills i béneint a Deu arriben a avançada edat en senectut bona i venerable.

Les dones dins la familia tenen la majestat de reines, l'autoritat de mestres i l'amor tendre de mares, son fortes, faneres, discretes, sacrificades, poseeixen el gust dels interiors bells i adasats i una modestia i pietat exemplars.

Les escoles i les families son santuaris, les esglesies son escoles i families.

Les escoles son centres de formació integral, son preparació i exercitació de tota la vida, plasmació de l'ànima individual i de la social, que n'es perllongament. El local escolar es ample i net, ple de llum, enrevoltat de jardins i patis; conté un museu complet de tots els coneixaments generals. Du annexes institucions postescolars per la prosecució i perfeccionament del estudi del poble.

Les families son mansions de pau i edificació, aon se exercita la santedat de la vida i aon en l'escalfor de l'estimació pura se troba conort i refrigeri. Son tan dolces i entretengudes que s'hi está més a gust que en els casinos i a altres llocs de passatemp.

Les esglesies atreuen els esperits com alcàçars de tresors celestials. Tots hi concorren a nodrir amb el pa de la paraula de Deu i amb els SS. Sacraments. D'allà en surten forts, trempats per les lluites futures i amb la llum de la sabiduria que vessada danunt tota la vida la fa entrar dins l'armonia universal.

Les bones tradicions se lligen a mb les novedats que son vertader progrés (perque no tot lo novell es bo ni tot lo vell es dolent).

Les festes i diversions se cerquen més dins els plers espirituals que dins el goigs dels sentits, i d'aquests se cerquen més els naturals que els artificials (perque mes bona es la fruita que el dolç de la confiteria).

Per tot reina el bon sentit, el llenguatge digne i pur, i l'orde i decencia general repren i fa empegar els pocs desordenats. Tot es alegria, optimisme sa i pau, fruit de victories obtengudes en la lluita per la perfecció.

Verge de Sant Salvador feis que tenguin la realitat possible aquests somnis, i que el vostro poble, que viu en els vostros peus baix de la vostra maternal vigilancia, trobi en la fe i en les efusions del vostro amor llum i energia creadora, vida intensa i feconda; i aixi el bell panorama exterior inclourá un més bell panorama interior, encant de Deu, dels angels i dels viatgers que passen el Coll d'Artá.

F. ESTEVE BLANES, Pre.

Crónica

De Ganostra

El temps durant aquesta quinzena ha estat molt xalocós, el cel ha estat enterenyinat i ha feta una calor insoportable; la gent en sufrex les conseqüencies; febreles gástricas, diarreas i disenteries a balquena, tenen invadides un sens fi de cases.

Els conredors están satisfets. Ja son paruits a cuir les metles que no es de lo més enamoradis, perque a més de no haverni moltes, tot-hom sab lo males de vendre que son.

Les fruites abunden, peres, pomes, prunes, melicótons, etc. umplen les cistes de les venedores i els paners de moltes cases per be de tot-hom.

Els grans, se pot dir que tots están dins els graners, llevat de qualque possessió i an aquestes ja no les na queda gaire.

Les figues venen molt tordanes, però pinta un bon esplet. Les quatre vinyes, si be mildiuades tenen quatre

reims, les de *Sa Colonia* no se temen del mildiu i hem de creure que el seu vi sirá millor.

Les hortolisses arriben bé, les tomátigues, auberginies i prebes son ara la basse de l'alimentació i no hem sentit nigú que se quexi del explet; com les aigues han agontat molt G. a D. sembla que l'anyada sirá bona, ja que els pagesos donantse conta de les circumstancies que atrevessam se cuidaren de sembrar molt de terré.

Diá 13 d'aquest mes d'agost morí el ninet de sis anys Miquel Roig de febres tifoideas, que rapidament el duguéren al sepulcre. En aquesta edat en que ls infants semblen surats i l'esperansa sonriu als pares es molt sensible una pèrdua d'aquestes. Expressam el nostro condol a son pare el conegut comerciant. l'amo'n Miquel i a tota sa familia.

Diá 15 i diá 16, el poble quedá casi desert, essent moltíssims els carros i carretons que partiren cap a sa vorera de mar; els llocs més coneguts foren *Sa Torre de Canyamel* i *Cova dels Auberdans* avont moltes families hej romangueren un o dos vespres fent-hi festes i gatzara a voler. També sortí molta de gent cap a *Calarafjada* i *Sa Colonia de St. Pere* avont s'hi feia gran festa dedicada a St. Roc.

Diá 18. A la Sala s'hi va reuní en sessió extraordinari la Junta de Cens de població.

La Caixa Rural tengué que suspendre la Junta general que tenia convocada, per no haver-hi número sufficient de socis en primera convocatoria.

Involuntariament deixarem de donar conta en el n.º passat d'un article molt garrit que sobre el *Ball de sa Cisterna* va publicar en el *Correo de Mallorca* D. L. Ll. Mos alegrem de que de tant en quant colcú s'ocupi de les nostres costums.

Han vengudes a passar la temporada estival la distingida familia de D. Lluís Despuig de *Cas Marqués*, D.ª Rosa Esteve Blanes i D. Antoni Fuster, farmacéutic. A tots les desitjam felis estada aquí.

En canvi s'ha ja despedit de noltros D. Pascual Ribot que de nou pasa a Palma.

Diá 29, a les 7 i mitja del mati en el Convent de PP Franciscans, amb el ceremonial acostumat vestiren l'hàbit de St. Francesc éls joves Jordi Torrens de Llubí i Juan Estela d'Artá. Foren admesos a la professió de vots simples, Fr. Miquel Lopez d'Artá, Fr. Rofel Ginart Bauzá de St. Juan, Fr. Bartomeu Verger de Montuiri, Fr. Miquel Llompart de Llubí, Fr. Cristófol Esteva d'Artá i Fr. Rafel Ginart Gayá de St. Juan. Celebraren els vots solemnes Fr. Julia Niell de Sineu i Fr. Sebastiá Bennasar de Felanitx. Feu la vestició el Rt. P. Provincial i durant la funció se cantaren motets apropiats al acte. Sia per tots la enhorabona.

A St. Llorens des Cardessar diá 7 morí en la pau del Senyor Sor Francisca de Borja que fou monja del nostro Hospital p'els anys 1912-1913 i 1914. Al cel sia.

Hem tengut el gust d'admirar a la Parroquia un nov i hermoñ cuadro de St. Ramón, obra del pintor de Ciutat Sr. Furió. La familia dels Olors ha fet l'expléndit

donatíu. Que Deu la mos conservi per be de la religió i del poble d'Artá.

Molt a pesar nostre deixam p'el nostre qui ve un article *Al pueblo de Artá* de D. Ll. M. Joy. L'excés d'original mos priva d'enquibir-l'hi aquesta vegada.

De Capdepera

S'ha encarregat per una temporada, del servici medic d'aquesta localitat el jove metje de Ciutat D. Jaume Escalas, li desitjam bona sort i que la seva estada entre noltros li sigui agradable.

—D. Gabriel Melis es mort (A. C. S.), però el seu **deuot se conserva ben viu en la memoria de tots els gabellins**; essent tanta la unanimitat que el poble correspongué a les atencions d'ell rebudes **gestió fora de lloc** que les autoritats estudiassen un modo per perpetuar la seva memoria? Se podria, per exemple, donar el seu nom a un dels principals carrers, posar la seva imatge a la Sala, o altre cosa que se cregui més convenient. Me sembla que el poble tot veuria amb gust aquest tribut d'agrahiment a un dels seus fills predilectes.

—Les festes de S. Bartomeu, han resultat molt animades. els números del programa han estat els de sempre, sense sortir de la tradició. Funcions solemnes a l'Esglesia amb assistència de les autoritats acompanyades per la banda que dirigeix D. A. Gili d'Artá, els sermons a carrec de Mossen Antoni Artigues Pvre. de Felanitx el qual amb la galania que sab teixí un hermós panegíric del Sant. Revetla, coregudes, música i molta animació a la qual molt contribuïren els artanencs i estinenjants de Cala Ratjada.

—Moviment de barcos en el nostre Port durant els dies transcorreguts del mes d'Agost:

Entrades

Dia 3. De Barcelona amb carrega de farina llaut S. Jusep de 12 tonelades.

Dia 8. De Cette, en lastre pailebot S. Miguel de 69 tonelades.

Dia 14. De Valencia i Ciutat en lastre xabec Cor de Jesús de 42 tonelades.

Sortides

Dia 25. Per Gandía duguent llenya en rollo, xabec Cor de Jesús.

—Dia 15 s'en pujá an el cel la nina Catalina Ordinas filla de D. Enric i Doña Teresa els quals d'ensá que han instalat l'electricitat an el poble, passen llargues temporades entre noltros. Desitjam an els nostros amics la resignació cristiana necessaria per suportar aquesta sensible perdua que sols el pensament del cel pot aconhortar.—C.

Capdepera 27 Agost 1917.

Coses nostres

Sa festa de Sant Salvador

Acabament

Es dia de sa festa a les deu des mati, el Sr. Rector va a la Sala a convidar s'Ajuntament i Obreria per l'ofici solemne que va a comensar, i al qual acudeixen en Corporació precedits de sa Música, ses xeremies i ses joies des corre penjades a canyes verdes que duen davant davant altres tants atlots saltant i botant.

A l'ofici acudeix molta de gent, se sol omplir l'Esglesia de gom en gom i el predicador sol fer un sermó de la Transfiguració, però amb tons patriòtics retreguent l'història des poble i sos personatges il·lustres. Enguany ha predicat Mossen Lluís Crespi Pvre, de Sieneu, que ha teixit un discurs molt garrut, retreguent dades històriques per molts desconegudes i demostrant esser un bon orador. La gentada que l'escollá en quedá altament satisfeta i noltros li'n donam s'enhorabona.

Acabat l'ofici amb sa mateixa acompanyada van an es refresc de la Sala i després amb acompanyament de música i xeremies es batle major va a entregar sa vara i ses joies an es batle des cos que a punt de mitjdia amb aquell sol qui bofega s'en va cap an *Es Cos* avon una gentada inmensa espera ses coregudes. Aquestes solen ser ses pomes (un ramell de pomes penjades a una canya) p'ets atlots petits; espartenyas, capells i fasons p'es mes grans, anells, mocadors i flocs per ses atletes, ferredures per ses disties i dues joies de dos pollastres cada una—son ses joies d'honor—penjats també a una canya p'es fadrins i ses russes, varques o una bossa p'es casais, i a voltes enseimades p'es veis sensa dents.

Se cor a una hora molt intempestiva, pero es un número tant popular que molts deixen es dinar per després consenten a tenir-lo fret. Enguany al acabar de corre, aont gonyaren es pollastres en Garrova i en Mola, se posá de tempestat de trons i algo que durá

fins a les quatre. A s'horabaixa després de Comensar comensa es típic ball de *Sa Cisterna*. Ses xeremies toquen i un parei de pareies bailen voltant sa Cisterna del Santuari. Ses ballades s'entanten pagant-se a sa vara reals i mes cada una. Es ballador va cul enrera voltant es cor i ses esclatis davant sa balladora com qui invitantla a seguir i aqueix a l'encalsa també a compás, amb so cos tirat cap envant accedint a son convit. La llastima que ball tan típic i hermós se perdi! Van ja dos anys seguits de no trobar-se balladora. ¿No hi hauria que els estímulas amb premis a fi de que's conservi?

Es ball s'acaba horabaixa de tot. La gent visita a la Mare de Deu en son Camaril i estám segurs de que queda molt poca gent sense visitar-la; tot es capvespre i vellada fins molt tart es un roi seguit de gent que umpl es temple, i devalien després de pregar cap a Sa Plassa Nova aont se música hi toca i se comensa un ball de pagés al encant que sol anar ben ences i dura fins a la matinada de San Salvadoret.

Aqueix dia sa festa es an el Santuari de Sant Salvador. Se diu ofici amb sermó que sol fer al qui ha fet es novenari. En sortir, com el dia abans se fa refresc i coregudes a sa mateixa hora i a mitjan capvespre altra ball qu'acaba mes dejorn. Es vespre an es Tresplet avont s'hi aixeca un cad fal hei toca sa música i si fa una altra revetla amb un Castell de focs artificials. Enguany en vista des fracás de sa des dissapte, se va fer venir un fogaista de Ciutat es públic va quedar-ne molt satisfet. Damunt les onze la gent comensa a desfilar ja rendida de tots aqueis dies — que lo bo també cansa — i queda acabada sa nostra simpática festa popular.

Enguany hei ha hagut ses deficiències apuntades però en camvi sa gentada es estada com feia molt de temps no havíem vista, es temps fresquet ha afavorit i a pesar d'això s'ha fet una gran dispesa de gelats i pastes. Hem de consignar com hem vist amb gran gust que de nou s'han fet tocar ses xeremies damunt Sant Miquel durant sa revetla, com feia ja un parei d'anys que s'primien.

Hem de procurar bons artanencs, que mai fugin aqueixes notes mes típiques de sa nostra festa, que no per innocentes d'ixen de ser garrides i li donen caràcter. Pensem qu'es dia que desaparequin ses xeremies, ball de sa cisterna, ball de pagés, i joies an es cos amb ses astes, per molts de números, nous que hi afegesquin serà una festa exòtica, haurá perdut sa fesomia de sa nostra festa de Sant Salvador.—Molts anys

Ali-Bará.

Embuis

Es escandalós lo que passa amb el servici d'automòvils d'Artá a Manacor. Mai el poble havia estat tan mal servit en tots conceptes; el passatge sobre tot sofreix tota casta de incomoditats i moltes vegades queda en terra.

L'abús en l'excés de passatge i càrrega no se pot tolerar mes, es necessari posar-hi remei. Si de Capdepera ve ple que s'av sí d'hora i així els qui tenen precisió d'anar a Ciutat poren sortir d'hora també. Tal com avuy se fa l'excés de pés ocasiona «pannes» frequents sempre molestes pel públic i el dia que l'averia sigui grossa, que tot-hom l'espera, llavors tots plorarem la desgracia.

Per això, i amb mires a evitarla i mai a molestar a nigú, denunciám a les autoriests aquest abús perque hi possin el remei adequat; l'interés del poble está per damunt els altres interessos.

Hem lletgit a alguns periòdics que una partida de barques de petit tonelatge se dediquen an el contrabando d'articles de primera necessitat i aquests dies mos han arribades veus de que comerciants de la nostra marca compren tots els grans venals que troben i an el preu que sigui. Si això es veritat, ¿e-hi hauria medi per sebre aquests grans aon van? Perque una cosa que sabem cert que no mos basta, no hem de consentir de cap manera que se n'ho duguin a fora. Tal vegada siria convenient que les autoritats mirassen de fer una estadística de les existències i cuidassin de sebre per aon sen van. Tampoc siria an el meu pareixe, desacertat que alguna institució poderosa, destinás una cantidat a l'adquisició de grans per salvar així una part de l'any an el poble, ja que tal com s'han deseroillades les coses, enguany tendrem més dificultat de fer provisions.

Está manat que les bicicletes duguin cualque cosa per donar avis del seu pas i aquest manament sembla que es ignorat de tots els biciclístes, perque l'abus que fan del nostros carrers i carreteres, tant si e-hi ha molta com poca gent, fa pareixe que son fets exclusivament per ells; si no hi ha mes topades, es perque Deu no ho vol. ¿No estiria bé que les donassin un avis?

Dia 15 per tota Espanya se declará la vaga general revolucionaria, millor dit la revolució; esclatá amb mes forsa a Barcelona i Madrid. Vertaderament ha estat un cop terrible, ja vanc ha vessada i ha senyat els carrers la sanció d'innombrats de pob es d'esperit arrastrats a la lluita per gent sense entranyes amagats dins els seus caus, venuts an el diners estrangers. Feia temps que s'anunciaven rebats de sota ma per remoure l'Espanya, fa estona que algú te ganas de que com altre Grecia desapareguen del món, però això no sirá; amb ma de ferro s'ha reprimat el renou i la llissó está donada, ja saben ara els qui mos volen arrastrar al avenc, com se saben portar els patriotes i poren veure ben clar que no basta tot l'or del mo i per imitar la patria d'En Venizelos. Es molt trist però, que no se sapiguen evitar aquets mals, les circumstancies per les quals atravesa Espanya, demanen i e-hu demana tota la nació conscient, homos que tornin l'optimisme extraviat, no basten les reaccions de moment per tornar la salut perduda, es necessari un remei actiu que retorni la ie, única manera de salvar la Patria.

Filicumis.

HISTORIQUES

L'Any de la Peste

Un dia pensarem escriure un opuscle d'història del Any de la peste, i moguts per l'idea cercarem pels arxius, demanarem a gent vella que mos contassen les coses que sentien an els seus pares amb llágrimes an els ulls, replegarem tots els llibres que poguerem escrits amb motiu d'aquell acot horrible, compromentent fins i tot la generositat d'uns quants bons amics, mos proporcionarem coleccions de periòdics d'aquell temps, i tenim tot això replegat ja fa estona, per compondre el llibre, i el llibre no ha surtit a llum per por de que, faltant el temps per ordenar-lo, resultás una obra *cujus velut aegri somnia vanae fingentur species, ut nec pes, nec caput un reddatur formae*, com diria n'Horaci.

Are, ja hem desistit de fer-ho, i perque s'aprofiti pel qui vulga lo que replegarem, o al manco perque no es perdi, o tal vegada per fer-ho servir una temporada de mes lleguda i mes humor, nos hem resol a publicar les noticies que tenim damunt LLEVANT, sense compromissos ni traves de cap classe, sols procurant publicar amb ordre cronològic lo que ja tenim cercat, que, com se suposa, no es tot lo que hi ha, i mentres mos sia possible, que cada quinze dies surti un troç d'història del «Any de la Peste».

La narració dels orígens de les grans calamitats públiques sol anar enrevoltat d'una confusió come misteriosa, que neix del trastorn que elles ocasionen dins tots els elements de la societat aon se desrollen i que augmenta l'exaltació amb que se trasmeten llegendariament les ralacions de tals fets d'una generació a l'altre.

Això mateix succeeix amb l'origen de la funesta peste bubònica, que dessolá, l'any 1820, principalment els pobles d'Artá i Son Servera, i ferí així mateix, come de rebot, els de Capdepera i Sant Llorenç. Perque, encare que la tradició sia bastant concordant, no deixa de sentir-se la falta de colque document escrit, contemporani, que no hem pogut trobar, per admetre tot lo que ella mos conta come veritat historicament provada en tots els seus detalls.

Vet-aquí la manera, com mos refereix D. Miquel Gayá, que va començar la peste, i que es, mes o manco, així com noltros e hu hem recullit també dels llavis d'alguns fills del poble:

«Aquest any (1820) succeí dins Son Servera un fet, no sols important pel poble sino per tota Mallorca.

«Corrien els primers dies del mes de Maig d'aquest any, quant aparegué davant les hermoses plages de Son Servera una embarcació que, segons noticies, procedia de Tànger. ¿Qué cercava aquell barco? ¿Quina era la seua mercancia? S'ignora: lo cert es que va esser portador de la mort per mitjars de vides i de dol per moltes families.

«Aquella embarcació s'acostá poc a poc a sa vorera, saltaren alguns homos dins un dels seus bots, s'acostaren amb ells a l'arenosa playa, i fent una fossa, dins ella e-hi enterraren el cos d'un homo, que acabava d'entregar l'ànima a Deu. Fet l'enterro, tornaren a bordo, arriá altre volta veles l'embarcació, desapareguent per dins l'immensidat de les aigues; deixant emperó damunt la remoguda arena de la fossa un capot que va esser recullit per un pastoret que guardava les auvelles per aquells partges.

«Succeí això els primers dies del indicat Maig, davant una caseta are en ruines, anomenada del *Pastó*. El pobre pastoret el dia set de Maig ja havia mort a dins sa casa del carrer Nou, sens que ningú sospitás que morís de contagiosa malaltia.»

Fins aquí la relació que fa del començament de la peste el Sr. Gayá relació que no acaba d'avenir-se en

detalls amb altres que hem llegides, alguna d'elles molt autorisada.

La primera víctima, segons D. Juan Lliteras, metge que assistí an els apestats, i per lo tant testimoni de gran autoritat, va esser una dona, que morí dia 9 de Maig, pocs dies després d'haver-se posada malalta, i la seua mort s'atribuí tot d'una a haver caigut d'un arbre; ninguna menció fa del capot ni navili de cap classe, sense que això tampoc vulga dir, an el nostre concepte, que no fos aquesta la manera com se propagá el contagi. Aquesta dona, diu D. Jaume Escalas en la conferencia que doná l'any 1880, era na Francisca Brunet, que vivia an el carrer Nou, i estava casada amb en Juan Servera. Fonc atacada dia 5 de maig; i dia 15 ja eren morts, ademés d'ella, el seu espòs, un fill seu i un veínat tots els quals junts amb en Servera havien passat, diu el se-nyor Escalas, a una barca que venia de Tànger, per comprar un capot de llana; augmentant tan notablement desde aquell dia els malalts an aquell carrer i en les famílies que amb ells tengueren contacte, sense mirament de cap classe, que dia 17 e-hi havia ja dins el poble 8 ó 9 persones sacramentades.

L. LITERAS

Bibliografia

Hem estat obsequiats amb un folletet, pulcrament editat per la Tipografia de Amengual i Muntaner titulat *Recuerdo de la Fiesta de la Agricultura celebrada en San Juan (Mallorca) el 15 de Mayo de 1917.*

En ell se veu de lo qu'es capás un poble quant te ideals i qui el guí cap a ells. Aqueixa vila amagada al bell mitj de Mallorca, fins fa poc casi desconeguda de tothom, avui es un far potent qui irradia claror per totes parts, essent-ne un raig aqueix hermós folletet resum de lo qu'es va fer en aquella simpática festa.

Conte el perquè de la celebració, el Programa, opinions de persones perites com D. Antoni Ballester, D. Adolf Vázquez, D. A. Mestre, tots enginyers agrònoms, les ressenyes qu'en publicá la premsa diària de Ciutat, Hermosos fotogravats i sobre tot un hermós treball-resenya fet per un dels alumnes de l'escola d'aquella vila exemplar.

Així la redacció com el gust en la presentació revelen una ma delicada i un esperit refinat.

Tot agraint coralment l'obsequi, donam l'enhorabona mes entusiasma als organitzadors d'aquella festa que voldriem fos imitada d'avvers canostrá.

Necrologia

A les nou i mitja del mati, del dia trenta de Juniol passat, l'inflexible Parca, tallá el fil de l'existencia del nostre plorat amic, el patrici exemplar D. Gabriel Melis Terrassa, an els seixanta tres anys d'edat i coranta d'exercici profesional, conservant encara la plenitud de llurs facultats. La seva mort ha causat en tota la població un dol immens i profund, haguent perdut amb ell un dels seus fills més benemérits.

Durant sa juventut, cursá amb notable aprofitament el bàxil·lerat i tot seguit la carrera de Medicina, obtenient el títol amb la censura de Sobresalient l'any mil vuitsents setanta tres, dedicant-se a les hores an el cultiu de la ciencia del curar, ajustantse sempre a n'els canons de la mes irreprochable moralitat, estant prompte i a tot hora a l'exacte compliment de llur dever, anant adquirint per aital modo un nom respectat, ple de mereixaments i de prestigi i que deixa un rastre imborrable de la seva cultura i laboriosidat.

Esperit recte i ben cultivat, prompte sempre a la defensa de les causes nobles, sostenia amb l'entusiasme i firmesa que donen a qui sent i pensa fondo, les seves arrelades conviccions religioses i socials, no baixant mai al terreny dels personalismes, guardant sempre an el contrari tota mena de respectes i fugint d'exclusivismes de sectari. El seu apartament absolut de les lluites polítiques i de tot interès de banderia, que enmatzinen els esperits—*Rara avis* a n'el temps que correm—donaven a la seva personalitat especial relleu, lo qual feu que la seva opinió en tot lo referent a cosa pública, era sollicitada i acullida amb respecte. Amb tot i això, estava sempre imposit dels fets de mes palpitant actualidat, seguint al ensemps amb entusiasme, amb interès sempre creixent l'actuació del nostre il·lustre paisá D. Antoni Maura.

Treballador incansable, les hores que li deixaven lliures l'exercici de la professió, les dedicava a l'estudi i foment de l'agricultura, essent una veritable autoritat en la materia. Soci fundador i president de la Caixa Rural, era un propagador fervent de les ventajes que proporcionen aquestes institucions, i els seus parlaments en dies de sessió, on demostrava llur competència, eren sempre escoltats amb agrado general per lo atraents i persuasius, al ensemps que clars i concisos.

Home d'una modestia i sencillesa, practicades i sentides sense afectació, com virtut espontània i natural

del seu enlairat esperit, la seva memoria no s'borrá facilment entre noltros i solsament pot fense lo millor elogi d'ell haguentlo conegut personalment.

El seu enterro, acompanyant-lo al cementeri, la població en massa, fou una imponent manifestació de dol i sentiment, i el funeral omplintse l'església de gom en gom, una prova evident del gran respecte i carinyo amb que se 'l tenia.

Si qualque cosa pot minvar el dolor dels seus, de la seva bona esposa i del seu fill el nostre il·lustrat comprofesor D. Miquel, sapiguen que es tan intensa l'expressió del nostre sentiment, com inquebrantable era l'afecte que professarem al excellent company que hem perdut i que tant de serveis prestá a son poble.

La seva ánima haurá, sens dupte, rebut lo premi a que se feu mereixedor per les seves virtuts. A. C. S.

Capdepera 9 agost 1917.

L'aufabaguera

Dins el pati tancat ont reverbera cada tarda d'estiu la llum del sol hi creix frescal dins l'ample cossiol una mota gentil d'aufabaguera.

La plantá una jova ríolera qui de sa dolsa flaire reb consol frisoza y amatent, regarla sol l'horabaixa cuant rega la carretera.

N'es planta humil, de tothom amiga de gent noveia y de la gent antiga. La vella s'hi acostá amb la filosa y amb son perfum sonriu candidament. La jova qui la frega amb ma sedosa sent pesigolles d'enamorament.

La Porquerola

Lema: De Mallorca.

No ho sé que hi devia veure ella a la plana, amb sos ulls blaus plens de bondat, mirant ficsament mandrosament, pero es ben cert que sempre hi mirava y es pot treure amb la seua manolva de mirar, que li devia dir quelcom aquell camp erm que s'estenia a sos peus. Era hermosa la porquerola com una flor de camp. Asseguda al peu d'una remuda alsina damunt una arrel desenterrada tenia els ulls fits en la planura, aquells ulls tan blaus, plens de bondat. Les ales rogenques tirant en groch del capell de pauma li ombrejaven la cara color de terra de galtes vermelles com la rosella. Una ampla cinta de colors vermells y blancs li voltava el capell penjantli per darrera fins a mitx—taparli s' ampla tranyella.

Su a baix d'ella y tot envoltantla giravan els seus porcells la seca fullaraca de les ausines fent dringar en só monoton els picarols cercant les aglans clares que pot esser eran romanes amagades als ulls de les cullidores.

Part d'avall la montanyola erma per hont hi tenia el bestiar hi estaven les cases que destriaven bé; ja clasta... les bovales... l'aujup... la Casa del Senyor... el coll de la cisterna, tot se distingia perfectament. Mes avall encara la plana immensa... indefinida... y per fi la mar blava, d'un blau encantador que's confonia amb la blavor del firmament.

Si te hi preguntaven no ho sabia que era amor, no sabia que eran passions, pero estava enamorada la porquerola, estimava a un jove pastor de can Tinet, y l'estimava perque els horesbaixes cuant havia tancat el bestiar assegut al portal de les ceses sonava el fabiol; l'estimava perque durant les llargues y fredes vetllades del hivern asseguts devora el foch li contava rondalles de Nines encantades y dones d'aigo.

L'estimava perque els dissaptes a vespre duia sa guitarra y tot rapant aquelles cordes y picant damunt la caixa buida amb sos dits granats y callosos, sabia acompanyar les mateixes que ella ballava amb el pareller major.

L'estimava molt molt y no sabia dir perque. Perque era plantós com aquells olms del voltant del hort davora la ciquia y morenet com el blat del graner. Casi no ho sabia, pero que l'estimás, com no sabia tampoc perque asseguda damunt la rel desenterrada de l'ánima volava son pensament a dins la pleta y escoltava callada y pensativa el só suau y melangiós del fabiol del pastor que ella bé coneixia. No sabia tampoc quina forsa l'empenyia a manarsen cada dia els porcells a pasturar, en el pujolet de darrera les cases davora la bardissa de la pleta de Can Tinet.

A voltes hi anava el pastor, si era allá aprop, passava la bardissa y anava a seurerse, devora la pagesa moreneta.

—Que no fan bona els porcells—li deya el jove pastor.

Y ella li responia:—Si les fas un parell de tonades més bé pasturarán.

Y el pastor, tot gojós, agafava el fabiol y cuidava a encendre's la cara de vermella tocant davant ella, y ella el mirava, amb una mirada plena de satisfacció y gaubansa.

—Men vaig a girar les auvelles—deya ell com a escusa per pendre comiat de la pagesa.

Y ella:—Que no tornas? li deia. Y el seguit amb la vista y pareixia que'l cor li volava, que li fugia amb el pastor. Se reclinava mitx ajegudeta amb el cap damunt sa ma y amb el colze apoiat en terra y seguia mirant fixament, mandrosament...

Qui sap que li deia aquella immensa plana...

ANDREU FERRER.

Registre

Naixements

Nines 7.—Nins 2.—Total 9.

Morts

Dia 23 Agost.—Bartomeu Ferrer Carrió (a) Mura, viudo de 82 anys, de enteritis.

Dia 24.—Barbara Miquel Ferrer (a) Petita, viuda, 86 anys, de vellesa.—Total 2 grans.

Petits

Dia 13.—Miquel Roig Morey, de sis anys, de febres tifoides.

Dia 28.—Miquel Sureda Bergas (a) Senra de 6 anys, de lo mateix.—Total 2.

Al cel sten tots

Entreteniments

(Solucions als del número passat)

A les Preguntes: 1.ª En s'estiu anant per damunt rostol. 2.ª Sa Raó. 3.ª Que les hi duguin.

A les Semblances: 1.ª En que té Sant Salvador. 2.ª En qu'es un cos distinguit. 3.ª Que per casarse en parents te dispensa.

Endevinalles. 1.ª L'americana. 2.ª Un illit de tela o catre.

Jeroglific: Dos i un fan tres mes un igual quatre.

D'Avui

Preguntes: 1.ª ¿Qu'es lo que va d'Artá a Ciutat sense mouer-se?

2.ª ¿Qu'es lo que tothom pren i ningú s'endú?

3.ª Son pare des frare era para des pate d'ella.

¿Que li era es frare a ella?

Semblances: 1.ª ¿En que s'assemblen es carrés de Artá a ses banyes d'un bou?

2.ª ¿Unia figa a un esclatasanc.

3.ª ¿Un esclatasanc a una mata?

Endevinalles

1

La mare es bona
el fii no,
el fii vola
la mare no.

2

Lladra a la montanya
i calla dins sa casa.

Fuga de vocals

Q..ls.v.l.l.t..tl.t.
q..m.r.n.l.j.v.nt.t
b.p.t.d.q..n.h.t.ng.t
d.l.m.n.s.p.r.t.q..l.t.c.

Jeroglific

IVVHTIX
IVI.

Les solucions al n.º qui ve

GRAN COLMADO ARTANENC d'en GUIEM BUJOSA (a) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licors, dulees, galletes, etc., etc. : : : Grandiós surtit de Perfumeria

Aquesta casa es s'unica depositaria dins Artá del celebrat ANIS TUNEL

Fixau-vos be en sa Direcció: CARRE DE PALMA, 3-ARTA

S'agencia Bujosa (a) Ganancia serveix amb esment, puntualitat i barato qualsevol encàrrec se li fassa per ciutat i pels altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá: Carré de Palma, n.º 3 Despaig a Palma: Estanc d'es Banc de s'Oli

GRANDES ALMACENES **SAN JOSE** DE Ignacio Figuerola

Sastreria, Camiseria, Merceria, Zapateria, Pañeria,
Llaneria, Pañoleria, Lenceria,
Generos de Punto, Sederia, Articulos para Viaje

OBJETOS PARA REGALO

Depósito de máquinas parlantes PATHEFONO

PRECIO FIJO

CENTRAL: Brondo, 7 9, 11, Borne 118 TELEFONO, 217

NO IMPORTA mai més sortir d'Artá per vestir de saastre EN LA **SASTRERIA** D'EN **JUAN FUSTER**

se taïen i cusen tota casta de vestits d'homo
a la moda i a gust de cada qual

Direcció: Botavant, 14 ARTA

NO COMPREU CAFE
que no passeu abans per sa botiga d'en
JAUME CABRER
que'l té bo i fresc.

Allá hei trobareu tota casta de
comestibles i a tot preu.

Arrós, verdures, patates, etc., etc.

Carré de Antoni Blanes Juan (antes Puput)

Mestre Arnau Casellas (a) Garameu
VEN A TOT PREU
Vins de taula i Vins blancs
DE SA D'AVESA
Recta, 8 ARTA

FARMACIA
DE
LLORENS GARCIES
OBERTA A TOTES HORES
Vins i aixarops medicionals
Aixarops de cués del Dr. Morey
preparat amb erba euquera d'Artá.
PLASSETA D'ES MARXANDO

GRAN BOTIGA
amb género de tota casta i a tot preu;
calsat, fi i de moda
A CANA VIVES
Carré de Parroquia, 1

CAP BOTIGA
ten en millós condicions que sa d'en
JUAN VICENS (A) JAN
Tota casta d'artielgs, comestibles, galletes, etc.
Es representant de sa Perfumeria
L. CACCIO
Té depósit de MAQUINES DE COSIR
PAP I AUCONS
com també tota casta d'instruments musicals,
guiterrres, banderries, etc.
DIRECCIÓ: ALCARIOT, 3

EBANISTERIA MODERNA
DE
MIQUEL MOREY
Mobles fins de tots els estils p'el parament de casa
Especialitat en cordats de cadires a l'antiga
Pintats i decorats fins, de tots els gusts
Carré de la Parroquia, 7 ARTA

Llibres d'ocasió
S'en venen en aquesta
Administració
Quatre Cantons, 3

UN SENYOR

Vol vendre una His-
toria Universal d'en
Cesar Cantú; 43 toms
bellament enquader-
nats, planches d'ora-
des, casi nous a bon
preu.

Informarán en aques-
ta administració.

Rondaies de Menorca
per
Andreu Ferrer
Un volum en 4^{art}
2 PESSETES
Demanaules a la llibreria de
FERRER Y SUREDA
ARTA

En aquesta Administració
podem encarregar
tota casta de
IMPRESOS
Se serveixen amb prontitut

Llibreria, Papereria i Centre de Suscripcions
DE
FERRER Y SUREDA
aquí trobareu paper de tota casta a la menuda i en
gros, plocs, llibretes, tintes, Hapicerfa, etc.
Llibres escolars i religiosis
A PREU DE CATALEC
s'encomanden de tota casta en tota puntualitat
QUATRE CANTONS, 3

DISPONIBLE